

ÉS POSSIBLE UN SENYORATGE DE LA LLENGUA?

DAVID CEBALLOS HORNERO

*Universitat de Barcelona
Grup de recerca IAFI*

Introducció

L'anàlisi econòmica o del valor econòmic associat amb una llengua està àmpliament estudiat, des del valor afegit per tres sectors econòmics (educació, edició i indústria audiovisual),¹ des de la major capacitat de mobilitat i les majors possibilitats laborals/salarials,² els potencials mercats d'intercanvi³ o des d'una perspectiva teòrica i exhaustiva com a bé econòmic.⁴ No obstant, l'objecte d'aquesta comunicació és plantejar i compartir unes breus reflexions en l'anàlisi

1. Pablo RAPHAEL, «El valor de español», a *El País*, 2015, 2-juliol-2015, https://elpais.com/elpais/2015/07/01/opinion/1435773110_642589.html (consulta 15 setembre de 2022).

2. Amado ALARCÓN, «El valor de las lenguas de los trabajadores europeos en Cataluña» a *Papers*, núm. 85, 2007, p. 135-156.

3. Amado ALARCÓN, «Los mercados lingüísticos. Aportaciones desde la perspectiva de la elección racional» a *Papers*, núm. 78, 2005, p. 89-109.

4. Vegeu José Antonio ALONSO, *Naturaleza económica de la lengua*, documentos de trabajo del ICEI-Fundación Telefónica, 2006, <https://eprints.ucm.es/id/eprint/9671/1/DT02-06.pdf> (consulta setembre 2022). I també es pot veure Abram DE SWAAN, *Words of the World: The Global Language System*. Cambridge: Polity Press, 2001.

econòmica d'una llengua des del concepte de *senyoratge*, lèxic que en català s'associa únicament amb el dret del senyor.⁵ Però no em refereixo a l'accepció més extensa del «dret i domini que el senyor exerceix sobre terres i persones», sinó al concepte econòmic (*señoreaje* en castellà) que també emana de l'època feudal, perquè els senyors tenien el monopoli d'encunyar moneda, i que en general significa el guany per l'emissió o encunyament de la moneda per la diferència entre el seu valor nominal i el cost de produir-la i distribuir-la.⁶

En aquest valor de *senyoratge* cal diferenciar, d'una banda, el valor creat pels bancs centrals per l'ús a la seva zona econòmica, que econòmicament resta justificat perquè el valor nominal del diner emès té el suport del producte interior brut (PIB), el nombre de transaccions o la velocitat de la circulació monetària, és a dir, les riqueses del país o zona econòmica que emet la moneda. Si s'abusa en aquesta creació de diner, el seu valor relatiu pot reduir-se per l'efecte de la inflació o per depreciació respecte a altres monedes. Una inflació que, d'altra banda, funciona com a «impost» si no està causada per l'emissió de diners, sinó per cycle econòmic, perquè permet al banc central emetre més diners i augmentar els ingressos públics via *senyoratge*.

Una segona via, més moderna, de creació de *senyoratge* és a partir d'emissions de moneda basada en el manteni-

5. Diccionari de la llengua catalana de l'Institut d'Estudis Catalans: <https://dlc.iec.cat/Results?DecEntradaText=senyoratge&AllInfoMorf=False&OperEntrada=0&OperDef=0&OperEx=0&OperSubEntrada=0&OperAreaTematica=0&InfoMorfType=0&OperCatGram=False&AccentSen=False&CurrentPage=0&refineSearch=0&Actualitzacions=False> (consulta octubre 2022).

6. Auke LEEN, «Seigniorage: its history, its present, and its future for the European Union» a *Archives of Economic History*, XXIII/1/2011, 2011, p. 7-16, https://archivesofeconomichistory.com/webdata/magaz/020514121439VolumeXXIII_No1_2011.pdf (consulta setembre 2022).

ment obligatori de dipòsits als bancs centrals per part de les institucions financeres.

La tercera i darrera via, de senyoratge, que és la que es vol fer servir en aquest treball, és el valor o renda addicional de senyoratge pel diner emès que fan servir altres zones econòmiques o guarden visitants i col·leccionistes, que en la seva majoria no tenen voluntat de circulació en el país d'emissió i, per tant, sense efectes en la inflació en el país d'emissió o depreciació de la moneda. Aquesta última aplicació del concepte de *senyoratge* és sobre la qual voldria reflexionar si es pot aplicar a la llengua, per determinar, tot i que sigui qualitativament, si la llengua pot donar lloc a una renda de senyoratge pel seu ús o extensió fora del territori original o on és oficial per no tenir efectes en la seva normativització o «producció».

Aquest ús no «matern» d'una llengua suposa un valor nominal per sobre de la seva producció, que porta a un retorn positiu, tot i que a llarg termini no està exempt de riscos de majors costos en forma de noves variants lingüístiques. La seva valoració hauria de ser tan justa i equilibrada com fos possible per no quedar esbiaixada pels interessos individuals i una ètica mercantilista que distorsionen l'anàlisi. Per això es parteix de la forma temporal que tindria el corrent monetari per aplicar el model algebraic de Rodríguez,⁷ que a més permet descriure, sense risc d'inexistència o multiplicat de solucions per ser prototip d'operacions financeres

7. Vegeu Alfonso RODRÍGUEZ, *Sobre el análisis de la liquidez*, 1980, https://repositorio.uam.es/bitstream/handle/10486/5803/35885_9.pdf?sequence=1 (consulta 15 de setembre 2022). També es pot consultar Alfonso RODRÍGUEZ, «Profitability in Complex Investments: Errors of IRR and Other Anomalies, Their Solutions» a *International Journal of Economics, Finance and Management Sciences*, vol. 7, núm. 3, 2019, p. 88-94, <https://www.sciencepublishinggroup.com/journal/paperinfo?journalid=173&-doi=10.11648/j.ijefm.20190703.12> (consulta setembre 2022).

degenerades, les magnituds financeres de l'operació i fer comparacions relatives. Comparacions relatives (no esbiaixades per l'efecte absolut de la dimensió del seu ús) entre valors de les llengües que també evita relegar en l'anàlisi econòmica a les llengües minoritàries pel residual valor absolut de les seves magnituds econòmiques en comparació amb les llengües més esteses.

Valor econòmic de la llengua

No escau repetir una anàlisi exhaustiva del valor d'una llengua perquè se'n poden trobar treballs ben exhaustius.⁸ En general, s'identifica la llengua amb un bé econòmic públic impur o de club, perquè el seu consum/ús és col·lectiu (incrementa la seva utilitat com més usuaris la facin servir); sense exclusivitat (ningú no pot ser exclòs de fer-la servir) ni rivalitat (el seu ús no perjudica o restringeix, sinó més aviat tot el contrari, que altres la puguin fer servir), quan encaixaria millor, ja que la llengua no té cap quota o peatge (tret de l'aprenentatge), en la definició de bé comunal o comú, sobre la tesi que ningú pot gestionar sosteniblement un recurs d'ús comú millor que els mateixos implicats.⁹

Es poden distingir fins a quatre valors econòmics d'una llengua:¹⁰ (i) el valor d'ús (utilitat o benefici immediat, en el cas d'una llengua la comunicació); (ii) el valor de canvi (preu de mercat, en el cas d'una llengua fa referència a as-

8. Vegeu José Antonio ALONSO, *op. cit.*, 2006.

9. Elinor OSTROM, «Designing Complexity to Govern Complexity» a Susan HANNA i Mohan MUNASINGHE (eds.), *Property Rights and the Environment. Social and Ecological Issues*, Washington D. C.: The Beijer International Institute of Ecological Economic and the World Bank, 1995, p. 33-46.

10. Pierre BOURDIEU, *¿Qué significa hablar? Economía de los intercambios lingüísticos*. Madrid: Akal, 1999.

pectes com ara el cost aprenentatge o la retribució laboral de les competències lingüístiques); (iii) el valor simbòlic (identitari; en el cas d'una llengua, la seva capacitat de crear una comunitat parlant diferenciada), i (iv) valor de signe o de prestigi social (jerarquia social; en el cas d'una llengua, la diferència estilística en la parla entre grups jerarquitzats per una variable socioeconòmica).

La llengua com a bé econòmic destaca per les seves economies o beneficis d'adopció, en el sentit que, com a bé col·lectiu, la seva utilitat i servei s'incrementa amb el major ús o major nombre d'usuaris. Si bé, el major benefici o impacte econòmic que té és sobre els costos de transacció, perquè compartir llengua o acordar en la llengua materna redueix els costos de contacte, comprensió i litigació, a més que facilita l'entesa, la mobilitat i la transacció. Finalment, hi ha el valor identitari, com «valor de no ús» o la voluntat a pagar per la mateixa. La base teòrica de tots aquests valors econòmics, en general de canvi, es poden classificar des de quatre enfocaments:¹¹ (i) capital lingüístic (formació); (ii) xarxa de comunicació (economies d'adopció); (iii) costos de transacció (relacions comercials), i (iv) identitari (discriminació). L'enfocament tercer, de la minimització dels costos de transacció, equival, des del punt de vista econòmic, al tractament de la llengua com a moneda o la cerca de rendes de monopoli.

En aquest treball, per a l'anàlisi econòmica d'una llengua, s'ha triat el seu valor d'ús i l'enfocament de costos de transacció.

No hi ha una relació clara ni positiva entre el consum econòmic i la llengua, sinó que segons la llengua i el territori canvien les seves preferències i voluntats de compra segons la llengua de comercialització (anglès-oficial del ter-

11. Vegeu Amado ALARCÓN, *op. cit.*, 2005.

ritori)¹², fins a arribar a resultats que en alguns països prefe-
reixen clarament l'anglès en les transaccions comercials en
línia i, en altres, tot el contrari (preferència absoluta per la
llengua oficial). No obstant, sí que es constata que prop del
90% dels consumidors no compren en línia un producte si
no troben informació en una llengua que coneguin, per tant,
l'estratègia comercial multilingüe és sempre la més rendi-
ble, en un context de relació en línia.

En la perspectiva del valor o utilitat econòmica d'una
llengua pels menors costos de transacció, perquè fomenta
les relacions econòmiques i facilita l'acord (més fàcil en-
tesa i menys costos de litigació), hi ha uns beneficis en
forma d'una relació positiva observable amb el comerç,
l'atracció d'inversions, el turisme i altres relacions econò-
miques entre zones i persones amb una llengua en comú.
Grau d'utilitat que pot dependre de la llengua compartida¹³
i també del grau de dispersió i la rellevància dels parlants
(mundial i dins dels països que no tenen aquesta llengua
com a oficial).

Davant aquests beneficis, té dos costos importants. El
d'entrada o d'accés per la necessitat del seu aprenentatge/
coneixement, i el d'organització en el sentit de suport a la
comunitat lingüística pel fet que la llengua és un bé dinàmic
que evoluciona i creix en vocabulari, etc. Aquest cost d'ac-
cés no és un altre que el valor «de canvi» d'una llengua, que
coincideix amb el preu de classe o el salari superior d'un
treballador format lingüísticament.

12. Tucker JOHNSON i Adam ASNES, «Can Read, Will Buy», Webinar
organitzat el 28 juliol de 2020, <https://bit.ly/3jw9cJ8>, (consulta setembre
2022).

13. Juan Carlos JIMÉNEZ i Aránzazu NARBONA, «El español como ins-
trumento de la internacionalización empresarial» a Luís GARCÍA, José
Antonio ALONSO, Juan Carlos JIMÉNEZ i Maria BOMBARELLI (Coord.) *El es-
pañol, lengua global. La economía*. Santillana: Instituto Cervantes, 2010.

Però en aquest treball ens interessa el valor d'ús de la llengua, i per tant, ens centrarem en els seus beneficis en forma de costos de transacció més baixos i els seus costos d'organització, perquè el cost de producció és relativament baix i és compensable per la venda de gramàtiques, diccionaris, etc. (Si en té el monopoli)

Senyoratge associat amb la llengua

El senyoratge es mesura principalment per dues aproximacions. D'una banda, el valor brut com la quantitat de diners en circulació (oferta monetària) sota la hipòtesi que el cost de producció del diner és residual. I, de l'altra, una aproximació relativa a la variació de producció monetària que permet la inflació (impost inflacionari). Ambdues fan referència al valor general del senyoratge,¹⁴ però, com es mencionava a la introducció, en aquest treball es parteix del valor de renda de senyoratge, que està més vinculat a la creació monetària que no afecta els agents econòmics del país, bé perquè es col·lecciona, bé perquè són diners que marxen a l'estranger. Per tant, el senyoratge en la forma que interessa en aquest treball suposa l'assoliment d'uns beneficis (provinents de l'exterior) sense perjudicar la capacitat ni els costos econòmics (lingüístics) dels agents d'aquesta economia (no inflació ni depreciació). Aquest senyoratge aplicat a la llengua implica el valor o benefici obtingut a partir dels que no tenen aquesta llengua com a oficial perquè resideixen en zones d'altres lingüístiques.

Hi ha diverses aproximacions al valor econòmic de la llengua segons el seu ús, com pot representar el *q-value*,¹⁵

14. Carlos POSADA, «Señoreaje, impuesto inflacionario y utilidades brutas del emisor: definiciones medidas del caso colombiano reciente», *Revista del Banco de la República*, vol. 73, núm. 871, maig 2000.

15. Abram DE SWAAN, *op. cit.*, 2001.

que permet classificar les llengües segons el seu nombre d'usuaris i extensió en hipercentrals (anglès), supercentrals, centrals i perifèriques. Però des d'una perspectiva del senyoratge aplicable a la llengua, com a valor apropiat dels usuaris no oficials, suposa resumidament l'esquema:

Beneficis:

- menors costos transaccions / major nombre transaccions en territoris sense oficialitat de la llengua.
- major capacitat influència i mobilitat.

Costos:

- suport lingüístic a la comunitat exterior, que té economies d'escala respecte a l'atenció a la comunitat lingüística oficial.
- possibilitat pèrdua control i beneficis si es perd monopoli de la producció de la llengua.

Això suposa un model matemàtic del tipus:

$$i = m_i(d) \cdot f(u_i(q), t_i(g)) - c(d) - PM_i, \text{ on:}$$

- $m_i()$ és el multiplicador de la llengua en la seva relació positiva amb el comerç, les transaccions, les inversions...
- d és una mesura de dispersió territorial de què depèn el multiplicador.
- $f()$ és la funció dels beneficis de la llengua.
- $u_i(q)$ són el nombre d'usuaris no materns de la llengua, que la seva importància qualitativa depèn de la posició professional o grups d'interès que fan servir la llengua
- $t_i(g)$ són el nombre de territoris amb grups parlant de la llengua superior a un nombre crític de g .
- $c(d)$ són els costos d'organització de la llengua que són creixent amb el grau de dispersió.
- PM_i és l'impacte de la pèrdua del monopoli de producció de la llengua.

Aquell model suposa que els beneficis pel senyoratge són, en general, anteriors als costos perquè aquests són inferiors als primers, excepte en tres situacions:

- promoció/subvenció dels costos d'accés per fomentar l'augment d'usuaris no materns de la llengua.
- suport lingüístic a un creixement dispers territorialment de la llengua.
- pèrdua del monopoli de producció.

Això suposa que l'operació financera resultant, com a corrent net per cada període de beneficis i costos, serà una operació degenerada,¹⁶ perquè, també per pròpia definició del senyoratge, es produeix una renda d'ingressos sense incórrer en costos inicials. Per tant, com a forma general, la representació formal i algebraica de l'operació respondrà a un corrent net de capitals en què els ingressos seran clarament superiors als costos (senyoratge), tret de moments puntuals per promoció i subvenció de l'organització lingüística o el seu creixement en territoris sense oficialitat de la llengua analitzada, i potencials situacions de llarg termini, i gairebé finals de l'anàlisi estàndard de pèrdua de monopoli de producció lingüística.

BENEFICIS	A	A	A	A	B	B	B	B	N
COSTOS	0	1	...	n	n+1	n+2	...	N	
	a	a	a	a+c	a	a	a	a+c	

BENEFICIS NETS	A-a	A-a	A-a	n	B-a	B-a	B-a	...	N
COSTOS NETS	0	1	...	c+a-A	n+1	n+2	...	N	a+c-B

Aquest esquema suposa una situació de liquiditat absoluta¹⁷ (rendibilitat alta amb ingressos superiors i abans que els

16. Alfonso RODRÍGUEZ, *op. cit.*, 1980 i 2019.

17. Alfonso RODRÍGUEZ, *op. cit.*, 1980.

costos), i per tant sense riscos (autofinançament assegurat), propi de les operacions financeres degenerades.¹⁸ L'aplicació d'aquest model matemàtic i la perspectiva d'operació financera degenerada permet, a més d'una quantificació del senyoratge de la llengua, la comparativa entre llengües perquè aporta valors de rendibilitat relativa, supera les limitacions de la mesures econòmiques absolutes que maximitzen la posició de les grans llengües, i deixa les minoritàries en valors econòmics residuals. Una comparació relativa a partir de les taxes financeres de rendibilitat bruta ($\bar{\rho}$) i neta ($\hat{\rho}$), a un tipus de valoració continu (ρ), on en operacions degenerades, la interpretació del signe canvia (negatiu implica beneficis):

$$\bar{\rho} = \frac{\ln\left(\frac{\Sigma \text{beneficis nets}}{\Sigma \text{costos nets}}\right)}{\left(\ln\left(\frac{\Sigma \text{beneficis nets}}{\Sigma \text{valor actual beneficis nets}}\right) - \ln\left(\frac{\Sigma \text{costos nets}}{\Sigma \text{valor actual costos nets}}\right)\right) / \rho}$$

$$\hat{\rho} = \bar{\rho} - 1$$

18. Les operacions financeres degenerades són les que més bé representen i permeten analitzar més equilibradament, des d'un punt de vista econòmic, les rendes monopolístiques i a perpetuïtat d'una activitat econòmica: vegeu David CEBALLOS i Joaquim PERRAMON, «The private forest: financial time and forest time. Review of the methodology of economic and financial analysis of logging and its implications in forestry policy», a IX Conference of the Spanish-Portuguese Association of Resources and Environmental Economics (AERNA 2021), 2021.

Conclusions

S'ha partit del concepte de *senyoratge*, en l'accepció que implica únicament el sobrebenefici o renda monopolística per l'emissió de moneda que es fa servir o s'acumula en altres territoris, perquè no impacta en cap cost ni perjudici en el país d'emissió. Anàlogament, s'aplica aquest concepte de *senyoratge* a la llengua, des d'un enfocament de minimització de costos de transacció¹⁹ per ser el principal benefici pel seu ús no matern (foment relacions comercials i inversores). El resultat són operacions en què els ingressos són clarament superiors als costos, i es reben abans els ingressos que els costos.

En aquest context, els models financers tradicionals, sobretot si es volen fer servir taxes de rendiment relatives, no són útils perquè no permeten una interpretació adequada de les taxes de rendiment relatiu i fins i tot no existeixen o suposen valors contradictoris. El model matematicofinancer de Rodríguez²⁰ permet superar aquesta limitació per mitjà de l'anàlisi com a operació degenerada, que és la pròpia de la renda monopolística, i la taxa financera de rendibilitat.

El resultat pot ser un índex que ordeni les llengües d'una forma complementària a la d'altres estudis científics sobre la base d'anàlisis multifactorials per determinar la importància de cada llengua en el món.²¹

19. Amado ALARCÓN, *op. cit.*, 2005

20. Alfonso RODRÍGUEZ, *op. cit.*, 1980 i 2019.

21. Vegeu <https://www.culture.gouv.fr/es/Tematicos/Lengua-francesa-e-idiomas-de-Francia/Actuar-en-favor-de-las-lenguas/Innovar-en-el-campo-de-las-lenguas-y-de-lo-digital/Apoyar-y-fomentar-la-diversidad-linguistica-en-el-ambito-digital/Barometro-de-las-lenguas-en-el-mundo-2022> (consulta abril de 2023).